Tauno Aalto
Oikeusrekisterikeskus
Lakivaliokunnan kuulemistilaisuus 25.2.2016

HE 1/2016 vp
Hallituksen esitys eduskunnalle laeiksi rikoslain 2 a ja 9 luvun muuttamisesta sekä pysäköinninvalvonnasta annetun lain 3 §:n muuttamisesta

Oikeusrekisterikeskus on esitystä koskevassa aiemmassa lausunnossaan oikeusministeriölle pitänyt rikesakkojen ja päiväsakkojen maltillista korottamista hyväksyttävänä. Oikeusrekisterikeskus on kuitenkin arvostellut sakkojen korottamishanketta mm seuraavin perustein:
- Ensisijaisesti pitäisi kehittää sakotusjärjestelmää osana rikosoikeudellista seuraamusjärjestelmää. Sakotusjärjestelmän päätarkoituksena ei voi olla varojen kerääminen valtiolle.
- Rikesakkojen korottaminen aiheuttaa painetta korottaa minimipäiväsakon rahamäärää enemmän, kuin nyt esitetty korotus 9 euron määrään.
- Ylisuuriin päiväsakoin määrättäviin liikennesakkoihin liittyvä ongelma kärjistyy. (ylinopeus 21 km/h)
- Tuomittavat yhteisösakot eivät voi olla oikeusministeriön hallinnonalan säästöjä korvaavia sopeutustoimia
- Muuttumattoman sakon alue on merkittävä sakotusjärjestelmään liittyvä uskottavuusongelma, 31 päiväsakkoa = 279 euroa, vrt. rikesakko 285 euroa
- Myös rikosuhrimaksu lisää suhteellisesti ottaen enemmän pienituloisten makutaakkaa. Olisiko rikosuhrimaksun määräämisestä voitu luopua sakkorangaistuksen yhteydessä ja erottaa päiväsakkoina kertyvistä sakkotuloista osuus rikosuhrimaksua varten. Erityisesti sakon ja rikesakon määräämisestä annetun lain (754/20110) mukainen menettely monimutkaistuu, kun määrättäviä seuraamuslajeja on paljon.

Hallituksen esityksen mukaan suurimmaksi rikesakon rahamääräksi esitetään asetuksella säädettäväksi 285 euroa eli jonkin verran vähemmän kuin alunperin oli kaavailtu. Hallituksen esityksessä on perusteltu ja pohdittu myös muita kysymyksiä, joihin edellä esitetyn mukaisesti mm. Oikeusrekisterikeskuksen lausunnossa on kiinnitetty huomiota. Vaikka korotusesitystä on alkuperäisestä lievennetty, esitetyt korotukset yhdessä aikaisemman korotuksen kanssa ovat edelleen nopealla aikataululla toteutettuina merkittäviä ja niiden kokonaisvaikutusta on sakotusjärjestelmän toimivuuteen on vaikea arvioida.

Jatkossa voi esimerkiksi olla tarpeen arvioida, onko moottoriajoneuvon kuljettajana tehtyjä rikesakkorikkomuksia syytä merkitä ajoneuvoliikennerekisteriin ja onko henkilöä perustetta määrätä ajokieltoon näiden rikkomusten takia. Jos jatkossa rikesakkoja määrätään ja sakotustoimintaa ohjataan siinä tarkoituksessa, että valtiolle saadaan mahdollisimman hyvä tulokertymä, useita rikesakkoja saaneita henkilöitä ei enää ole syytä pitää liikenneturvallisuuden kannalta riskiryhmänä.

Laki sakon ja rikesakon määräämisestä on tarkoitus saattaa voimaan loppuvuodesta 2016 erillisellä voimaanpanolailla. Tässä yhteydessä on mahdollisuus arvioida eri tilanteissa sovellettavaksi tulevia sakon korottamista koskevia säännöksiä (ns. APR korotus, vertailukorotus, rikesakkokorotus). Sakkomenettelylain voimaanpano on erittäin merkittävä ja iso muutos poliisille, syyttäjille ja myös tuomioistuimille. Ennen lain voimaansaattamista ei enää tulisi tehdä muita kuin voimaansaattamisen kannalta välttämättömiä muutoksia sakotusta koskeviin säännöksiin. Esimerkiksi sakon muuntorangaistusmenettelyn kehittämiseen on syytä palata vasta sen jälkeen, kun sakkomenettelylaki on saatettu voimaan ja sen soveltamisesta on riittävästi kokemusta.

Esityksen mukaan toteutettavat muutokset aiheuttaisivat koulutus- ja tietojärjestelmä kustannuksia. Myös muuntorangaistuksista aiheutuvien kustannusten arvioidaan lisääntyvän. Esityksessä ei lainkaan arvioida sitä, millaisia vaikutuksia sakkojen korotuksella ja lisääntyvillä asiamäärillä on Oikeusrekisterikeskuksen täytäntöönpanotoimintaan. Vuoden 2009 jälkeen Oikeusrekisterikeskuksen perintäjärjestelmää ei ole lainkaan kehitetty ja joltain osin järjestelmä on selvästi säännösten vastaisessa tilassa. Samaan aikaan Oikeusrekisterikeskukselle on vuosittain osoitettu uusia täytäntöönpanoon liittyviä tehtäviä. Nyt esitetyillä muutoksilla oletetaan kerättävän valtiolle yli 50 miljoonaa euroa lisätuloja. On selvää, että näin suuri lisäkertymä aiheuttaa erittäin paljon lisätyötä koko Oikeusrekisterikeskuksessa hoidettavalle täytäntöönpanon kokonaisuudelle.